

พระโพธิสัตว์กวนอิมกับความเชื่อเรื่องการรับประทานเนื้อวัว ในมุมมองวิถีปฏิบัติแบบจีนในพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาเต๋า

เอกชัย แสงจันทร์กะนุ
กลุ่มวิชาภาษาจีน
สำนักการศึกษาทั่วไป
สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้หยิบยกประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพระโพธิสัตว์กวนอิมกับความเชื่อเรื่องการละเว้นจากการรับประทานอาหารที่ปรุงจากเนื้อวัว มาทำการวิเคราะห์ในแง่มุมมองวิถีปฏิบัติแบบจีนในศาสนาพุทธฝ่ายมหายานและศาสนาเต๋า โดยทำการค้นคว้าว่ามีส่วนใดจากข้อมูลตำนานของพระโพธิสัตว์กวนอิม รวมไปถึงพระสูตร และหลักปฏิบัติต่างๆ ตามหลักศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับพระโพธิสัตว์กวนอิมและเนื้อวัว ผลการค้นคว้าข้อมูลพบว่าพระโพธิสัตว์กวนอิมกับความเชื่อเรื่องการไม่รับประทานเนื้อวัวไม่เกี่ยวข้องกับวิถีปฏิบัติแบบจีนในพุทธศาสนาเถรวาท ส่วนศาสนาเต๋ามีเพียงแนวคิดที่ว่าวัวเป็นสัตว์ที่ใช้แรงงานไถนาให้คน ไม่ควรนำมารับประทานที่แพร่หลายในกลุ่มคนทั่วไป และดูเหมือนว่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งในข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการรับประทานเนื้อวัว

คำสำคัญ : กวนอิม, มหายาน, เต๋า, เนื้อวัว, ความเชื่อ

รับต้นฉบับ 19 มกราคม 2564 แก้ไขตามผู้ทรงคุณวุฒิ 2 มิถุนายน 2564 รับลงตีพิมพ์ 4 มิถุนายน 2564

Guanyin Bodhisattva and Beef- free Belief in terms of Mahayana Buddhism in Chinese Context and Taoism

Ekachai Saengjantanu
Chinese department
Office of General Education
Panyapiwat Institute of Management

Abstract

The purpose of this study was to investigate the relationship between Guanyin Bodhisattva and beef-free belief issues based on religious views (Mahayana Buddhism in Chinese context and Taoism). This study analyzed data about the myth of Guanyin, sutras, practices which are part of religions and also related to the Guanyin Bodhisattva or beef. After analyzing, it was found that there is no relationship between beef-free belief and Mahayana Buddhism in the Chinese context. However, for Taoism, just only one religious idea is widespread and may influence the belief, which is that if we are overwhelmed by the kindness of cattle, we should not eat cattle that till rice fields for us, which appeared to be a factor in beef-free belief assumptions.

Keywords : Guanyin, Mahayana, Taoism, Beef, Belief

บทนำ

เมื่อพระพุทธศาสนานิกายมหายานจากประเทศอินเดียเริ่มเผยแผ่เข้าสู่ประเทศจีน ความเชื่อเรื่องพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรก็ได้เข้าสู่ประเทศจีนด้วยเช่นเดียวกัน โดยพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรในยุคแรกนั้นมีรูปร่างเป็นบุรุษซึ่งเป็นลักษณะและศิลปะที่รับมาจากประเทศอินเดียสังเกตได้จากงานศิลปะโบราณของจีนไม่ว่าจะเป็นภาพวาดฝาผนัง หรือรูปแกะสลักที่อยู่ภายในถ้ำม่อเกา เมืองตุนหวง มณฑลกานซู ประเทศจีน ที่สร้างขึ้น ในยุคราชวงศ์จิ้นตะวันออกหรือกว่า 1,600 ปีก่อน “รูปเคารพของพระอวโลกิเตศวร โพธิสัตว์ถูกสร้างมาเป็นผู้ชายมาโดยตลอดตั้งแต่ก่อนสมัยราชวงศ์เหนือ-ใต้ แต่พอมาถึงสมัยราชวงศ์ถังรูปลักษณะของรูปเคารพได้กลายเป็นผู้หญิงมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน” นวรัตน์ ภักดีคำ (2553, น.99) ในหนังสือ*พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (กวนอิมผู้สัก)* *สัทธรรมปุณฑริกสูตร* กล่าวว่า “ปฏิมาของพระองค์ในประเทศจีนก่อนสมัยราชวงศ์ถัง สร้างตามศิลปะเดิมที่รับมาจากประเทศอินเดีย คือเป็นรูปมหาบุรุษ ประดับด้วยอสังการ วิชิตารมณ์อย่างกษัตริย์อินเดียโบราณทั้งสิ้น แต่ภายหลังเกิดการนิยมสร้างเป็นรูปสตรีนั้น เข้าใจว่า เพราะปณิธานของพระอวโลกิเตศวรต้องการจะโปรดสัตว์ ทุกภพทุกภูมิ และ ทรงเสด็จมาโปรดสัตว์เหล่านั้น ตามสภาวะรูปแห่งสัตว์นั้น ๆ เช่น ถ้ามีสตรีตกทุกข์ พระองค์ก็แบ่งภาคมาในรูปสตรีมาโปรด อีกประการหนึ่ง เห็นจะเป็นด้วยสตรีเพศ อันเป็นเพศมารดาเป็นสัญลักษณ์แห่งความเมตตาปราณี ซาบซึ้งยิ่งกว่าบุรุษเพศ”¹ จะเห็นได้ว่าจากหลักฐานที่ได้กล่าวมา พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรในประเทศจีนเดิม มีรูปลักษณะเป็นบุรุษเพศโดยเริ่มเปลี่ยนรูปลักษณะจากบุรุษเพศมาเป็นสตรีเพศในสมัย ราชวงศ์ถังหรือก่อนหน้านั้น นับจากนั้นเป็นต้นมาความนิยมในการบูชาพระโพธิสัตว์ อวโลกิเตศวรภาคสตรีเพศหรือพระโพธิสัตว์กวนอิมนั้น ก็ได้แผ่ขยายออกไปทั่วเอเชีย ไม่เว้นแม้แต่ในประเทศไทยซึ่งเรียกขานพระนามพระองค์ว่าพระโพธิสัตว์กวนอิมหรือ เจ้าแม่กวนอิม

¹ เสถียร โพธิ์นันทะ. (2528). *พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (กวนอิมผู้สัก) สัทธรรมปุณฑริกสูตร*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). (น.4-5). วัดโพธิ์แมนคุณาราม. กรุงเทพมหานคร

เหตุที่กล่าวถึงตำนานกำเนิดนั้น เพราะพระโพธิสัตว์กวนอิม (สตรีเพศ) ถือกำเนิดขึ้นในประเทศจีน หากศึกษาจากประวัติความเป็นมาตามตำนานพื้นเมืองของจีนจะเห็นได้ว่าทรงเป็นผู้ที่ได้บำเพ็ญเพียรตามแนวทางศาสนา ตามวิถีปฏิบัติแบบจีนในศาสนาพุทธมหายานและศาสนาเต๋า บทความนี้จะเลือกวิเคราะห์จากแง่มุมของศาสนาทั้งสองศาสนาว่าแท้จริงแล้วพระโพธิสัตว์กวนอิมกับความเชื่อเรื่องการรับประทานเนื้อวัวนั้นมีปัจจัยใดที่เกี่ยวข้องกับตำนานหรือเกี่ยวข้องกับศาสนาบ้าง

ดังนั้นจึงมุ่งค้นคว้าว่ามีส่วนใดจากตำนานประวัติ หรือหลักปฏิบัติทางศาสนาที่ระบุหรือมีความเชื่อมโยงกับพระโพธิสัตว์กวนอิมและเนื้อวัว

เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นตำนาน ได้ศึกษาจากบทความวิชาการของหานบิงฟาง (Han Bingfang, 2004, pp. 54-61) ได้ศึกษาถึงความเชื่อเรื่องกวนอิมกับตำนานเมี่ยวซ่าน โดยค้นคว้าจากการถือกำเนิดของ *เซียงซานเป่าเจวี่ยน* 《香山宝卷》 นิทานพื้นเมืองฉบับที่เก่าแก่ที่สุดของจีนเล่มหนึ่ง เซียงซานเป่าเจวี่ยน 《香山宝卷》 เป็นนิทานพื้นเมืองเซียงซานของมณฑลเหอหนาน ประเทศจีน ที่กล่าวถึงประวัติกวนอิมเมื่อครั้งเป็นองค์หญิงพระนามว่า “เมี่ยวซ่าน” ได้ฟังฝ่าอุปสรรคบำเพ็ญเพียรจนบรรลุธรรม บทความดังกล่าวนำเสนอข้อสันนิษฐานของนักวิชาการทางศาสนาของจีนว่า นิทานพื้นเมืองเรื่องดังกล่าว ผู้เชี่ยวชาญบางท่านสันนิษฐานตามหลักฐานที่ปรากฏว่าถูกเขียนขึ้นในสมัยราชวงศ์ซ่งจริง แต่ก็มีผู้เชี่ยวชาญท่านอื่นๆ มีความเห็นที่ไม่ตรงกันว่านิทานพื้นเมืองเรื่องดังกล่าว ในความเป็นจริงเป็นไปได้ว่าอาจถูกเขียนขึ้นในสมัยราชวงศ์หยวนหรือราชวงศ์หมิง ซึ่งแน่นอนว่าไม่ตรงกับที่ระบุไว้ในตัวเล่มนิทาน นอกจากนี้อาจมีความเชื่อมโยงบางประการกับตำนานประวัติกวนอิมที่บันทึกบนศิลาจารึกไจ่จิง (蔡京碑) อันเป็นหลักฐานเก่าแก่ทางโบราณคดีที่หลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาของหานบิงฟางทำให้ทราบถึงหลักฐานทางโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับตำนานพระโพธิสัตว์กวนอิม นอกจากนี้ยังศึกษาเพิ่มเติมจากตัวอักษรบนศิลาจารึกไจ่จิง (蔡京碑) จากเอกสารฉบับที่คัดลอกจากศิลาจารึก และศึกษาจากตำนานที่ปรากฏในหลาย ๆ ส่วน รวมไปถึงหนังสือกวนอิม ของเสวียร์โกเศศ ซึ่งเป็นตำนานพระโพธิสัตว์กวนอิมฉบับดั้งเดิมที่ตีพิมพ์เป็นภาษาไทย

ประเด็นพระสูตรต่าง ๆ และลัทธิขงจื๊อต่าง ๆ ทางศาสนาศึกษาจากหลายแหล่งข้อมูล อาทิ หนังสือพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์(กวนอิมพู่สัก) ลัทธิธรรมปฐมนิเทศ ² ที่ได้กล่าวถึงความเป็นมาของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรที่ระบุไว้ในพระอมิตาภะสูตร คัมภีร์กรุณาปฐมนิเทศ อมิตายุทธยานสูตร ลัทธิธรรมปฐมนิเทศ ตลอดจนมูลเหตุที่พระโพธิสัตว์กวนอิมมีรูปกายเป็นสตรีและการอธิบายความนัยของพระลัทธิธรรมปฐมนิเทศในบางส่วน หนังสือประมวลกำหนดลัทธิขงจื๊อในอุตตรนิภาย โดยพระอาจารย์จันทธรรมสมาธิวัตร (โพธิ์แจ้ง) ³ เป็นต้น

ประเด็นการบูชาพระโพธิสัตว์กวนอิมและข้อสันนิษฐานต่าง ๆ ได้ค้นคว้าจากบทความวิชาการเรื่อง “ลัทธิบูชาเจ้าแม่กวนอิมในสังคมไทย” (ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์, 2559, น.162-191) เผยแพร่ในวารสารไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศึกษาถึงคติความเชื่อ การบูชาเจ้าแม่กวนอิม ตลอดจนวิวัฒนาการของความเชื่อเรื่องเจ้าแม่กวนอิมในสังคมไทย ศึกษาลักษณะการบูชาเจ้าแม่กวนอิมในประเทศไทยในแต่ละช่วงเวลา ตั้งแต่เริ่มเข้ามาในประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน ศึกษาและวิเคราะห์การเกิดขึ้นของลัทธิ และความเชื่อในการบูชาที่เปลี่ยนไปจากสมัยก่อน และค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมด้านสังคมวิทยาจากบทความวิชาการเรื่อง Beef Taboo in Chinese Society ⁴ ที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร *International Journal of Social Economics* เป็นต้น

1. ภาคตำนานของพระโพธิสัตว์กวนอิม

1.1 ตำนานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

ตำนานพระโพธิสัตว์แห่งความกรุณาแห่งเซียนซาน 《香山大悲菩萨传》

หลักฐานทางโบราณคดีที่เก่าแก่ที่สุดชิ้นหนึ่งในประเทศจีนเป็นตำนานพระโพธิสัตว์กวนอิมที่สลักไว้บนแผ่นศิลาที่มีชื่อว่า “ศิลาจารึกไชจิง”

²เสถียร โพธิ์นันทะ. (2528). พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (กวนอิมพู่สัก) ลัทธิธรรมปฐมนิเทศ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). วัดโพธิ์แมนคุณาราม. กรุงเทพมหานคร

³พระอาจารย์จันทธรรมสมาธิวัตร (โพธิ์แจ้ง). (2501). ประมวลกำหนดลัทธิขงจื๊อในอุตตรนิภาย. กรุงเทพฯ : คณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย

⁴Lai, C. (2000), Beef taboo in Chinese society, *International Journal of Social Economics*, Vol. 27 No. 4, pp. 286-290. Retrieved 30 May 2021 from <https://doi.org/10.1108/03068290010280425>

(蔡京碑) สมัยราชวงศ์ซ่ง (พ.ศ. 1642-1647) ประพันธ์ขึ้นโดยเจียงจื่อฉี (蒋之奇) ศิลปินดังกล่าวนับเป็นโบราณวัตถุล้ำค่าของจีน ที่มีอายุกว่า 900 ปี ศิลปินนี้ตั้งอยู่ในอุโมงค์ใต้พระเจดีย์โพธิสัตว์กวนอิมมหาการุณย์ วัดเชิงชัน อำเภอเป่าเฟิง มณฑลเหอหนาน เป็นเรื่องราวที่พระวินัยธรเต้าเซวียน (道宣律师) พระภิกษุในสมัยราชวงศ์ถัง ได้บำเพ็ญสมณธรรม ที่วัดหลิงกัณ เขาจหนันชาน เมืองฉางอัน ประเทศจีน ได้รับนิมิตจากเทพยดาถึงเรื่องราวของพระโพธิสัตว์กวนอิม ในที่นี้ขอเกริ่นถึงตำนานดังนี้ มีฮ่องเต้ในอดีตพระองค์หนึ่งนามว่าจงหวัง มีมเหสีนามว่าเป่าเต๋อ พระองค์หลงผิด ไม่เคารพในพระรัตนตรัย ไม่มีพระโอรส มีแต่พระธิดาสามพระองค์ องค์โตชื่อเมี่ยวเหยียน องค์รองชื่อเมี่ยวยิ่น องค์เล็กชื่อเมี่ยวชาน⁵

เนื้อหาในส่วนที่เหลือสรุปโดยย่อเป็นภาษาไทยได้ว่า องค์หญิงเมี่ยวชานเป็นผู้ที่ยอมสละมือและดวงตาเพื่อช่วยรักษาโรคให้พระราชบิดา เทพยดาเล่าว่าเมี่ยวชานกลับมีพันมือพันตา เพื่อแสดงให้เห็นพระราชบิดาและพระมารดาเห็นว่าผลของการเสียสละทำให้ได้รับผลบุญถึงเพียงนี้ พระบิดาและพระมารดาจึงให้สัจจะว่าจากนี้ไปจะหันมาเคารพบูชาพระรัตนตรัย สร้างวัดวาอารามทำนุบำรุงพระศาสนา

นิทานพื้นเมืองเชิงชัน 《香山宝卷》

ตำนานประวัติพระโพธิสัตว์กวนอิมนั้นมีหลายตำนาน โดยตำนานที่นำมากล่าวถึงนี้คือตำนานพระโพธิสัตว์กวนอิมฉบับที่มีการบันทึกในรูปแบบหนังสือฉบับที่เก่าแก่ที่สุดฉบับหนึ่งของจีนคือ นิทานพื้นเมืองเชิงชัน 《香山宝卷》 นิทานตำนานเล่มนี้ระบุว่าเขียนขึ้นโดยพระภิกษุผู้หมิง (普明禅师) ในสมัยราชวงศ์ซ่ง วันหนึ่งพระภิกษุผู้หมิงได้รับนิมิตจากเทพยดา เกี่ยวกับเรื่องราวพระประวัติของพระโพธิสัตว์กวนอิมส่วนหนึ่งระบุว่า มีอาณัติกรแห่งหนึ่งมีชื่อว่าอาณัติกรซึ่งหลินฮ่องเต้พระนามว่าเมี่ยวจง สองเส้าพระนามว่าเป่าเต๋อ⁶ โดยขอเล่าเรื่องราวในนิทานโดยย่อเป็นภาษาไทยดังนี้ ฮ่องเต้ประสพจะมีพระราชโอรส จึงได้บนบานต่อเทพยดาฟ้าดินว่าหาก

⁵乃往过去有国王名庄王，有夫人名宝德，王心信邪不重三宝，王无太子惟有三女，大者妙颜，次者妙音，小者妙善。(Jiang Zhiqi, 1647)

⁶—世界国名兴林年号妙庄，其正宫皇后名号宝德 (Puming chanshi, 2017)

ประสูติพระโอรส จะฆ่าวัวและม้าเพื่อนำมาเป็นเครื่องสังเวย (杀牛宰马谢三光) จนสุดท้ายไม่ทรงให้กำเนิดพระราชโอรส มีแต่พระราชธิดาสามพระองค์ ธิดาองค์แรกมีพระนามว่าเมี่ยวซุ (妙书) พระธิดาองค์ที่สองมีพระนามว่าเมี่ยวยิน (妙音) พระธิดาองค์ที่สามมีพระนามว่าเมี่ยวซ่าน (妙善) ธิดาสามเป็นผู้มีจิตเมตตากรุณา เมื่อพระองค์เจริญวัยพระราชบิดาทรงมีพระประสงค์ให้พระองค์อภิเษกสมรส แต่พระองค์ไม่ประสงค์จะอภิเษกและทรงฝึกฝนในพุทธศาสนา ภายหลังได้เดินทางไปบำเพ็ญเพียรยังอารามไปชั่ววัย พระราชบิดาทรงพิโรธพร้อมรับสั่งให้เผาทำลายวัดดังกล่าว สั้งประหารนักบวชและนำตัวองค์หญิงไปประหาร เมื่อองค์หญิงเสียชีวิตลง เสือโคร่งนำเกรงขามตัวหนึ่งก็ปรากฏตัวขึ้นและกระโจนออกมานำร่างขององค์หญิงเข้าไปในป่า ขณะนั้นดวงวิญญาณองค์หญิงได้หลุดลอยออกจากร่าง แต่ยมบาลให้ท่านกลับเข้าร่างเดิมเพื่อบำเพ็ญเพียรต่อไป เมื่อดวงวิญญาณกลับเข้าร่างเดิมแล้วได้พบกับเทพดาท่านหนึ่งชี้แนะให้ไปบำเพ็ญเพียรที่เขาเซียงซานและได้บำเพ็ญเพียรต่อจนสำเร็จมรรคผลที่วัดเซียงซาน ส่วนพระราชบิดา ภายหลังด้วยผลกรรมที่พระองค์ทรงเคยทำเอาไว้ ทำให้พระองค์ป่วยเป็นโรคที่ไม่สามารถรักษาหายได้ จนวันหนึ่งมีผู้เฒ่าชี้แนะว่าโรคดังกล่าวสามารถรักษาหายได้แต่ต้องใช้โอสถที่มีส่วนผสมของดวงตาและมือของเทพองค์หนึ่งที่เขาเซียงซาน พระราชบิดาจึงส่งคนไปขอความเมตตาจากเทพองค์นั้น เทพองค์นั้นก็คือองค์หญิงเมี่ยวซ่านนั่นเอง ท่านยอมเสียสละดวงตาและมือให้ไป ภายหลังพระราชบิดาได้ทราบวาทะของเทพองค์ดังกล่าว ก็คือพระธิดาเมี่ยวซ่าน ธิดาของพระองค์เอง พระองค์จึงสำนึกผิดกลับตัวกลับใจกระทำแต่ความดี สละราชสมบัติและได้ฝ่าฟันอุปสรรคเดินทางมาพบพระโพธิสัตว์ด้วยตนเอง อย่างยากลำบาก ส่วนพระโพธิสัตว์ด้วยผลบุญอันใหญ่หลวงแห่งการเสียสละดวงตาและมือ ทำให้พระองค์ปรากฏมีพระเนตรและพระกรใหม่ทั้งดวงมากกว่าเดิม พระราชบิดาจึงได้อยู่บำเพ็ญเพียรต่อจนสิ้นลมหายใจ

1.2 ภาคตำนานพระโพธิสัตว์กวนอิมที่ระบุนามเทพเซียนในศาสนาเต๋า ตำนานภคินีสามแห่งหนันเหอ 《南河三皇姑传说》

ขอเล่าโดยย่อดังนี้ในสมัยราชวงศ์เหนือ-ใต้มีอาณาจักรอยู่อาณาจักรหนึ่งมีชื่อว่าอาณาจักรซิงหลิน ซึ่งปัจจุบันอยู่แถบอำเภอหนันเหอ มณฑลเหอเป่ย์ มีฮ่องเต้ปกครองพระนามว่าเมี่ยวจาง มีพระราชธิดาสามพระองค์ องค์แรกพระนามว่าเมี่ยวยิน

องค์รองพระนามว่าเมี่ยวหยวน องค์ที่สามพระนามว่าเมี่ยวชาน หรือเรียกกันอีกพระนามว่า ภคินีสาม (三皇姑) จากตำนานฉบับดังกล่าวมีส่วนที่กล่าวถึงเทพไท่โป๋ของศาสนาเต๋าคือ อารามไปเซวี่ไพลูกไหม้จนควันทา พวยพุ่งขึ้นไปบนฟ้า เพลิงเผานักบวชเสียชีวิตไปเป็นจำนวนมากถึงห้าร้อยคน เจ้าเขียนฮ่องเต้ทราบความจึงส่ง “เทพไท่โป๋” (太白金星) นำเชือกวิเศษป้องกันอัคคี มาช่วยชีวิตพระธิดาสามออกจาก กองเพลิง⁷

ภายหลังเมื่อรอดมาได้ องค์หญิงก็ได้เดินทางรอนแรมเพื่อมุ่งปฏิบัติธรรมแต่ในขณะเดียวกันต้องหลบพระราชาบิดาด้วย ดังที่กล่าวไว้ว่า “เทพไท่โป๋” จึงได้บันดาลให้เสือโคร่งที่ดุุดันนำเกรงขามตัวหนึ่งมาพาตัวองค์หญิงขึ้นไปบำเพ็ญเพียรบน ภูเขา⁸

ตำนานภคินีสามออกบวช (ตำนานที่สาม) 《三皇姑出家传说》 (版本三)

ตำนานฉบับดังกล่าวเป็นตำนานพระโพธิสัตว์กวนอิมที่น่าสนใจอีก ตำนานหนึ่ง เพราะเป็นตำนานพระโพธิสัตว์กวนอิมที่มีบางส่วนกล่าวถึงที่ก่ายลี่ซึ่งเป็นหนึ่งในแปดเซียนของศาสนาเต๋า เป็นตำนานฉบับที่สามที่ปรากฏอยู่บนเว็บไซต์ของอารามไปเซวี่ เมืองสิงไถ มณฑลเหอเป่ย์ ซึ่งเป็นอารามที่ตามตำนานประวัติหลายฉบับระบุว่ามีความเกี่ยวข้องกับพระโพธิสัตว์กวนอิม ตำนานฉบับดังกล่าว ระบุว่า

เขียนองค์หนึ่งในคณะแปดเซียนมีนามว่าเถี่ยไกว่วหลี่ (ทิกายลี่) ได้แปลงกายมาเป็นคนธรรมดา แสร้งเป็นหมอฟเนจร หลังจากได้ตรวจอาการของฮ่องเต้ จวงหวังแล้วจึงกล่าวว่า อาการประชวรของพระองค์ต้องใช้ดวงตาหนึ่งดวงและมือข้างหนึ่งของพระญาติมาเป็นส่วนผสมของพระโอสถถึงจะรักษาหาย มิฉะนั้นแล้วต่อให้เป็นหมอ เทวดาก็ไม่สามารถรักษาได้⁹

⁷白雀庵浓烟滚滚，烈烟腾腾，五百僧尼冤魂升天。玉皇大帝得知，派太白金星用通天避火绳搭救三皇姑脱离火海。(Xia Guang Wan Zhang, 2017)

⁸太白金星派了一只斑斓猛虎驮她上山 (Xia Guang Wan Zhang, 2017)

⁹八仙中的铁拐李化作凡人，装扮成郎中，给庄王治病后说：圣王的病必须用亲骨肉的一只手、一只眼做药引，方能治愈，否则即使神医，也无可奈何。(Baique'an, 2013)

สังเกตได้ว่าการปรากฏของตำนานที่มีอยู่หลายตำนานและมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาเต๋า เป็นการบ่งบอกว่าพระโพธิสัตว์กวนอิมก็เป็นส่วนหนึ่งของศาสนาเต๋าและเป็นผู้ที่ทำความดี มีจิตเมตตา และสำเริงมรรคผล สมควรได้รับความเคารพในศาสนาเต๋าเช่นกัน ถือเป็นการสร้างความยอมรับในวงที่กว้างขึ้นกว่าเดิมและเข้าถึงกลุ่มคนที่นับถือศาสนาเต๋านั้นเป็นศาสนาพื้นเมืองดั้งเดิมในประเทศจีน

1.3 ตำนานเก่าแก่ที่ได้รับการเผยแพร่ในประเทศไทย

หนังสือกวนอิม พระโพธิสัตว์แห่งการอุทิศ โดย เสฐียรโกเศศ

ตำนานฉบับที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยที่เก่าแก่ที่สุดฉบับหนึ่งคือตำนานจากหนังสือกวนอิม พระโพธิสัตว์แห่งการอุทิศ โดย เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุมานราชธน) ระบุในคำนำหนังสือ พ.ศ. 2495 ซึ่งหนังสือเล่มดังกล่าวแปลมาจากหนังสือฉบับภาษาอังกฤษที่ชื่อ The Vision of Kwannon Sama by B.L. Broughton ตำนานดังกล่าวมีความใกล้เคียงกับนิทานพื้นเมืองเชียงซาน และมีรายละเอียดบางส่วนที่ต่างออกไป มีส่วนหนึ่งที่น่าสนใจคือ

ขณะนั้นพระพุทธเจ้าได้สำแดงพระวรกายและประกาศให้พระโพธิสัตว์กวนอิมเป็นพระโพธิสัตว์ผู้ประกอบด้วยมหายาน และมหาพหุคุณ ช่วยผู้ได้รับทุกข์ให้รอดพ้น เป็นผู้ไถ่ถอนเสียงร้องปริเวทนาแห่งสัตว์โลก กวนอิมส่วนพระราชบิดาเมื่อสละทิ้งซึ่งความหึงเวยโส กลับตัวกลับใจแล้วสำนึกในบาปกรรมที่ได้เคยกระทำให้ และได้ผ่านความยากลำบากแสนเข็ญ จึงประกาศให้เป็นพระโพธิสัตว์ผู้ทรงความบริสุทธิ์ชนะแล้ว (เสฐียรโกเศศ, 2495, น.142) ข้อความในส่วนนี้ระบุว่าพระญาติใกล้ชิดพระโพธิสัตว์กวนอิม ล้วนบรรลุมรรคด้วย

จากตำนานดั้งเดิมฉบับต่าง ๆ และวรรณกรรม ไม่ว่าทั้งในประเทศจีนหรือประเทศไทย จะเห็นได้ว่าพระโพธิสัตว์กวนอิมบ้างก็กล่าวว่าทรงบำเพ็ญตามแนวปฏิบัติแบบจีนในพุทธศาสนาหายาน ที่ได้แผ่ขยายเข้ามาในประเทศจีนแล้วในสมัยนั้น แต่บ้างก็ว่ามีเทพเซียนของศาสนาเต๋ามาคอยช่วยเหลือชี้แนะพระองค์ บ้างก็ว่าพระองค์บำเพ็ญตามแนวทางของเต๋า ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามพระโพธิสัตว์กวนอิมถือเป็นปูชนียบุคคลที่ศาสนิกชนทั้งสองศาสนาเคารพนับถือ จากตำนานประวัติที่กล่าวมา มีเพียงส่วนหนึ่งในนิทานพื้นเมืองเชียงซาน แต่ไม่ปรากฏเป็นหลักฐานที่น่าเชื่อถือบนศิลาจารึกไฉจิง

ที่กล่าวเพียงว่าเดิมทีพระราชบิดาขององค์หญิงเมี่ยวซ่าน (พระโพธิสัตว์กวนอิม) ประสงค์จะมีพระราชโอรส จึงได้บนบานต่อเทพยดาฟ้าดินว่าหากประสูติพระโอรสจะฆ่าวัวควายและม้าเพื่อนำมาเป็นเครื่องสังเวย (杀牛宰马谢三光) แต่สุดท้ายแล้วก็ไม่สมพระทัย ซึ่งท่อนนี้เป็นส่วนของพระราชบิดา เป็นส่วนที่อยู่ก่อนที่องค์หญิงเมี่ยวซ่านจะประสูติ และยังไม่ได้เกิดขึ้นเพราะไม่ทรงประสูติพระโอรส ประสูติแต่พระธิดา จึงถือว่าไม่เกี่ยวข้องกันกับพระองค์อีกทั้งตามประวัติในลำดับถัดมาภายหลังพระญาติใกล้ชิดก็ล้วนกลับตัวกลับใจหมั่นบำเพ็ญเพียรจนบรรลุธรรมเช่นกัน

2. ศาสนาพุทธนิกายมหายาน

2.1 พระนามพระโพธิสัตว์กวนอิม

พระโพธิสัตว์กวนอิมในทางศาสนาพุทธนิกายมหายาน (วิถีปฏิบัติแบบจีน) มีพระนามหลายพระนาม ทั้งที่เรียกขานกันโดยทั่วไปและที่ปรากฏอยู่ตามคัมภีร์พระสูตรต่างๆ พระนามเหล่านั้น ได้แก่ กวนอิน (观音) กวนชื่อยิน (观世音) กวงชื่อยิน (光世音) กวนจื้อใจ (观自在) กวนชื้อจื้อใจ (观世自在)

2.2 คัมภีร์และพระสูตรทางพุทธศาสนาที่มียุทธศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับพระโพธิสัตว์กวนอิม

จากการค้นคว้าพระสูตรสำคัญต่างๆ ในพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน เช่น *สุขาวดีพุทธสูตร* ที่เล่าถึงพระพุทธรูปองค์และเหล่าพระโพธิสัตว์ในสุขาวดีพุทธเกษตร *มหากรุณาธารณีสูตร* พระสูตรที่บังเกิดจากความเมตตากรุณาอันยิ่งใหญ่ของพระอวโลกิเตศวร *ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร* พระสูตรที่กล่าวถึงพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ที่ทรงปฏิบัติและเห็นแจ้งในขั้นห้าว่าเป็นความว่างจึงข้ามพ้นทุกข์ *พระสังฆธรรมปุณทริกสูตร* สมันตมุขปริวรรต พระสูตรที่กล่าวถึงการสำแดงพระวรกายของพระอวโลกิเตศวรเพื่อจุดช่วยสรรพสัตว์ *คัมภีร์คุณาการณทวยหะ* ที่กล่าวถึงปณิธานและการปรากฏกายของโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร แต่อย่างไรก็ตามท่ามกลางพระสูตรทั้งหลายมีพระสูตรอยู่พระสูตรหนึ่งคือ *ลังกาวตารสูตร* ที่ว่าด้วยศีลธรรม ในภาคที่แปด มงสภักชนปริวรรต แปลโดยท่านพุทธทาสภิกขุ ส่วนหนึ่งกล่าวว่า “พระตถาคตเจ้าผู้ทรงอรหันต์ ได้ตรัสรู้อย่างถูกถ้วนแล้ว และได้ตรัสความเป็นกุศลหรืออกุศลแห่งการบริโภคเนื้อสัตว์แก่เราเพื่อว่าเราและสาวกอื่นๆ ในพระพุทธศาสนา ทั้งในปัจจุบันและอนาคต จะได้ประกาศ

สังฆกรรมอันนี้ แก่เขาเหล่าโน้นผู้บริโภคนื้อสัตว์เพื่อเป็นการทำลายความอยากเสพ
ในเนื้อสัตว์ของเขานั้น ๆ เสีย พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า โอ มหาบัณฑิต ด้วยน้ำหนักแห่ง
เหตุผลอันมากมายเหลือจะประมวล บ่งแสดงว่าเนื้อทุกชนิดเป็นสิ่งที่ควรปฏิเสธโดยสาวก
แห่งพระพุทธศาสนา ผู้มีใจเปี่ยมอยู่ด้วยความกรุณา” (พุทธทาสภิกขุ, 2534, น.2)

เป็นที่สังเกตว่าในพระสูตรต่างๆ ของฝ่ายมหายานที่มีความเกี่ยวข้องกับ
กับพระโพธิสัตว์กวนอิมนั้น ส่วนใหญ่จะกล่าวพระกรุณาธิคุณตลอดจนความเมตตา
ต่อสรรพสัตว์ของพระโพธิสัตว์ พระสูตรส่วนใหญ่ไม่ได้ระบุหรือกล่าวถึงการบริโภคเนื้อสัตว์
ยกเว้น “ลัทธิการตรัสรู้” ที่มีการกล่าวถึงความเป็ณกุศลหรืออกุศลแห่งการบริโภค
เนื้อสัตว์

2.3 สิกขาบทของพระภิกษุ

สิกขาบทสำหรับพระภิกษุฝ่ายเถรวาทมี 227 ข้อ ในฝ่ายมหายาน
มีทั้งหมด 250 ข้อ สิกขาบทส่วนใหญ่จะเหมือนกันโดยฝ่ายมหายานมีส่วนที่ปรับและ
ส่วนที่เพิ่มขึ้นมาเรียกว่า “โพธิสัตว์สิกขาบท” หรือ “ศีลโพธิสัตว์” *ประมวลกำหนดสิกขาบท
ในอุตตรนิกาย* ระบุว่า ศีลประเภทนี้เป็นสาธณะทั่วไปแก่บรรพชิตและฆราวาสชนมิได้
จำกัดเพศ ใครก็ตามที่มีโพธิจิตตั้งความปรารถนาจักอุพุทธภูมิไซ้รก็ย่อมบำเพ็ญ
ตามสิกขาบทนี้และโพธิจริยาอื่นๆ มีศบารมี เป็นต้น (อาจารย์จันทธรรมสมาธิวัตร,
2501, น.1) โดยสิกขาบทนี้ปรากฏอยู่ในพระสูตรที่ชื่อว่าพรหมชาลสูตร ของฝ่ายมหายาน
(梵网经) ซึ่งไม่เหมือนกับฝ่ายเถรวาท โดยแบ่งสิกขาบทออกเป็น

1) ครุกาบัติ (มหาโพธิสัตว์ศีล) มี 10 สิกขาบท

2) ลหุกาบัติ (จุลโพธิสัตว์ศีล) มี 48 สิกขาบท

รวมเป็นโพธิสัตว์ศีล 58 ข้อ ในลหุกาบัติทั้ง 48 ข้อนั้น มีอยู่สองข้อ
ที่เกี่ยวกับการบริโภคของภิกษุคือ ผู้บริโภคโภชนาหารปลาและเนื้อ และผู้บริโภคผัก
มีกลิ่นฉุนแรง ให้โทษเกิดราคะ 5 ชนิด คือ 1.หอม 2.กระเทียม 3.กุฉี 4.หลักเกีย
5.เฮงกือ เป็นผู้ที่ต้องอาบัติ แต่สามารถสมาทานศีลใหม่ได้ เห็นได้จากสิกขาบท
ของพระภิกษุฝ่ายมหายานจะไม่รับประทานเนื้อสัตว์ทุกชนิดและไม่รับประทานผัก
ที่มีกลิ่นฉุน 5 ชนิด

คฤหัสถ์โพธิสัตว์ศีล (ศีลของฆราวาส) ฝ่ายมหายาน

ตามที่ปรากฏในคัมภีร์อุปาสิกศีลสูตร (优婆塞戒经) เป็นศีลสำหรับผู้ครองเรือน มีจำนวนข้อน้อยกว่าโพธิสัตว์ศีล ในคัมภีร์พรหมชาลสูตร คฤหัสถ์โพธิสัตว์ศีลมีจำนวนครุกาบัติ 6 ข้อ และลหุกาบัติ 28 ข้อ (พระมหาจิรศักดิ์, 2555, น.94) ประเด็นที่น่าสนใจอยู่ที่ลหุกาบัติสี่สิบแปดข้อนั้นไม่มีข้อห้ามกินเนื้อสัตว์และปลา ตรงนี้มีคำอธิบายว่า การไม่กินเนื้อเป็นธรรมชาติของโพธิสัตว์อยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องบัญญัติเป็นข้อต่างหาก ซึ่งผู้เขียนมองว่า ก็เป็นไปได้ในกรณีของผู้ครองเรือนซึ่งมีอิสระในการเลือกหาของบริโภคได้มากกว่าภิกษุที่ต้องตั้งเป็นข้อ ๆ ไว้สำหรับภิกษุ ก็เพราะท่านไม่ใช่กลุ่มที่มีอิสระในการจัดหาอาหาร สุมาลี (2550, น.115-117-118)

จากการศึกษา เนื่องจากคฤหัสถ์โพธิสัตว์ศีลเป็นการปฏิบัติตามแนวทางของพระโพธิสัตว์ที่ทรงมีความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ ฉะนั้นแม้ว่าจะไม่ได้รับบุญไว้ในครุกาบัติและลหุกาบัติของคฤหัสถ์โพธิสัตว์ศีล แต่ผู้รับซึ่งคฤหัสถ์โพธิสัตว์ศีลก็ไม่รับประทานเนื้อสัตว์ด้วย

3. ศาสนาเต๋า

3.1 พระนามพระโพธิสัตว์กวนอิมในทางศาสนาเต๋า

พระนามก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่สื่อถึงความสัมพันธ์ของพระโพธิสัตว์กวนอิมกับศาสนาเต๋าว่าทรงเป็นที่ยอมรับนับถือในศาสนิกชนศาสนาเต๋าเช่นกัน แต่เนื่องจากศาสนาเต๋าไม่มีคติเรื่องพระโพธิสัตว์ ดังนั้นจึงเกิดมีชื่อเรียกพระนามหลายพระนาม โดยเลี่ยงการเรียกพระนามโดยมีคำว่า “พระโพธิสัตว์” เหมือนศาสนาพุทธ โดยพระนามต่าง ๆ เหล่านี้มีทั้งที่ใช้เรียกขานกันโดยทั่วไปและเป็นพระนามที่ปรากฏในคัมภีร์เต๋า ซึ่งได้แก่ นือหังเจินเหริน (慈航真人) นือหังผู้ตู่ (慈航普渡) นือหังเต๋าเหริน (慈航道人) นือหังต้าซือ (慈航大士) นือหังหยวนจวิน (慈航元君) นือหังเซียนจูเจินเหริน (慈航仙姑真人) ผู้ตู่เจินเหริน (普渡真人) หยวนทงจื้อไจ้เทียนจุน (圆通自在天尊)

3.2 คัมภีร์เต๋าสำคัญบางส่วนที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์กวนอิม

คัมภีร์หลิงเป่า 《灵宝经》 เป็นคัมภีร์เต๋าเก่าแก่ที่มีใจความเกี่ยวกับการช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ คัมภีร์หลิงเป่าฉบับดั้งเดิมส่วนที่เกี่ยวกับพระโพธิสัตว์กวนอิมได้ขาดหายไป และส่วนที่ปรากฏในคัมภีร์เต๋าจางในปัจจุบันก็ไม่มีส่วนที่กล่าวถึง

พระโพธิสัตว์กวนอิม มีแค่คัมภีร์หลังเป่าฉบับที่หลี่ซ่าน (李善) อ้างถึงเพียงเท่านั้น
ที่มีส่วนที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์กวนอิมในศาสนาเต๋า (Taoist association of China, 2008)

คัมภีร์วิเศษหยวนสื่อเทียนจุนเล่าเรื่องกวนอิม 《元始天尊说灵感
观音妙经》ซึ่งในคัมภีร์เล่มดังกล่าวเล่าตำนานว่าองค์หญิงเมี่ยวซ่านไปบำเพ็ญที่อาราม
ไปเซวี่และเขาเซียงซาน เมืองคังเทพอไท้ไปมาคอยช่วยเหลือ มีความคล้ายคลึงกับนิทาน
พื้นเมืองเซียงซาน โดยเรียกนามพระโพธิสัตว์กวนอิมว่า นี้อหังผู้ตั้งเทียนจุน (慈航普渡
天尊) สังเกตได้ว่าเป็นคัมภีร์ในศาสนาเต๋าส่งส่วนที่เกี่ยวข้องกับกวนอิมหรือนี้อหังจินเหริน
ซึ่งถือว่าท่านมีตัวตนปรากฏอยู่ในคัมภีร์เต๋าหรือในศาสนาเต๋าดังจริง ๆ เช่นกัน

3.3 ศิลสำหรับนักพรตเต๋าและฆราวาส

นิกายหลักของศาสนาเต๋ายในประเทศจีนมีสองนิกายคือ นิกายเจียน
จิน (全真) และนิกายเจิงอี (正一) ศาสนิกชนในศาสนาเต๋ามิ่วว่านักพรตหรือฆราวาส
เมื่อผ่านการประกาศตนเป็นผู้นับถือศาสนาเต๋ได้แล้ว นอกจากเรื่องที่ต้องปฏิบัติ คือ
การนับถือรัตนทั้งสามเป็นสรณะแล้ว (三皈) อันได้แก่ หยวนสื่อเทียนจุน หลังเป่าเทียนจุน
เต๋าเต๋อเทียนจุน ในส่วนของศีลในศาสนาเต๋า ผู้นับถือนิกายเจิงอีจะยึดถือศีลห้า
(五戒) ศีลเก้า (九真戒) หรือศีลเก้าเสียงเอ๋อ (想尔九戒) เป็นมาตรฐาน ส่วนนิกาย
เจียนจินจะยึดถือศีลที่เรียกกันว่า ศีลชู่จิน (初真戒) ในส่วนของศีลห้า (初真五戒)
ศีลสิบ (初真十戒) และ ศีลเก้าสำหรับสตรี (女真九戒) เป็นมาตรฐาน หากเป็นนักพรต
ก็จะประพฤติในศีลที่เป็นมาตรฐานเช่นเดียวกับฆราวาส แต่สำหรับนักพรตจะปฏิบัติตน
อยู่ในศีลข้ออื่น ๆ ที่มีจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะนักพรตระดับสูงในนิกายเจียนจิน
จะถือศีลระดับกลาง (中级戒) และศีลระดับเซียนสวรรค์ (天仙戒) สูงถึง 300 ข้อ¹⁰ ในที่นี้
ขอลำดับถึงเพียงศีลระดับเบื้องต้นในศาสนาเต๋ามิ่วว่าจะเป็นศีลห้า ศีลเก้า ศีลเก้าเสียงเอ๋อ
ศีลเก้าสำหรับสตรี ในข้อที่เกี่ยวกับสัตว์ ระบุเพียงห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ยกเว้นศีลชู่จิน
ของนิกายเจียนจิน ที่ระบุเรื่องจถานสุรา ผักที่มีกลิ่นคาวและเนื้อสัตว์

¹⁰ Taoist Association of China. (2008). Daojiao Zhuyao Jielu [Taoism important taboo]. Retrieved 16 December 2021
from <http://www.taoist.org.cn/getDjzsById.do?id=67>

เนื้อสัตว์ที่ควรหลีกเลี่ยงหรือละเว้นตามหลักศาสนาเต๋า

นิกายเฉียนจิน นักพรตนิิกายเฉียนจินโดยปรกติจะทานอาหารเจ
ระบุดังผักควาห้ำชนิดและเนื้อสัตว์สามแหล่งที่ไม่ควรรับประทาน (五荤三厌) ผักควา
ห้ำชนิดได้แก่ 1.หอม 2.กระเทียม 3.กุฉี 4.หลักเกีย 5.เฮงกือ เนื้อสัตว์สามแหล่ง
ที่ไม่ควรรับประทาน ได้แก่

- 1) บนฟ้า - เนื้อห่านป่าใหญ่ (大雁)
- 2) บนดิน - เนื้อสุนัข (犬)
- 3) ในน้ำ - ปลาไน (鲤) ปลาไหล (鳝) เต่า (龟)

นิกายเจิ้งอี่ นักพรตนิิกายเจิ้งอี่จะทานอาหารเจเฉพาะวันสำคัญทาง
ศาสนาเท่านั้น ในนิกายเจิ้งอี่ระบุนเนื้อสัตว์ที่ไม่ควรรับประทาน 4 ชนิด (正一四不食)
ได้แก่ 1.วัว (牛) 2.ปลากระบอกจีน (乌鱼) 3.ห่านคอขาว (鸿雁) 4.สุนัข (狗)¹¹
ไม่รับประทานเนื้อวัวด้วยเหตุผลว่า วัว เป็นสัตว์ใหญ่ที่มีบุญคุณต่อมนุษย์ ทำไรไถนา
เกิดมาลำบากตลอดชีวิต น่าเห็นใจและไม่สมควรรับประทาน ส่วนศาสนิกชนที่ไม่ใช่
นักพรตของทั้งสองนิกายโดยทั่วไปสามารถเลือกรับประทานอาหารเจหรือไม่ก็ได้
แต่จะหลีกเลี่ยงการรับประทานเนื้อสัตว์ที่ควรละเว้น สังเกตได้ว่าเนื้อวัวควายเป็นหนึ่ง
ในสี่เนื้อที่ควรละเว้นของศาสนาเต๋านิกายเจิ้งอี่ ส่วนนิกายเฉียนจินนั้นรับประทาน
อาหารเจเป็นปรกติอยู่แล้ว

4. ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อความเชื่อเรื่องการ รับประทานเนื้อวัว

4.1 ประเทศจีนในอดีตกับการออกกฎหมายห้ามฆ่าวัวควายเพื่อ รับประทาน

ชาวจีนในสมัยโบราณมีการฆ่าวัวและนำเนื้อวัวมารับประทาน
และเนื่องจากจีนมีจำนวนประชากรมาก ทำให้วัวที่ถูกนำมาใช้ไถนา หรือใช้แรงงาน
ในภาคเกษตรกรรมมีจำนวนที่ลดลง ส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรมและผลผลิตข้าว
ที่เลี้ยงปากเลี้ยงท้องประชากร ราชสำนักเล็งเห็นถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้

11 China's Taoism Long-Hu Mountain Sihan Tianshifu office in Hong Kong. (2016). Daojiao jinji yu jielu [Taoist taboo]. Retrieved 17 December 2020 from <https://m.facebook.com/sihantianshifu/posts/1274403989245206>

ประเทศจีนในอดีตตั้งแต่ยุคก่อนราชวงศ์ซิงจนถึงราชวงศ์ซิงซึ่งเป็นราชวงศ์สุดท้าย ได้มีการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองสัตว์ประเภทวัวควาย ไม่ให้ฆ่า ตัวอย่างเช่น กฎหมาย อนุบัญญัติแห่งราชวงศ์หมิง ม้วนที่16 ระบุว่า หากผู้ใดฆ่าม้าและวัวผู้อื่น รับโทษโบย 70 ไม้ โทษจำคุก 1 ปีครึ่ง หากฆ่าม้าและวัวของตนเอง รับโทษโบย 100 ไม้¹² กฎหมาย อนุบัญญัติแห่งราชวงศ์ซิง ม้วนที่16 ระบุว่า หากฆ่าม้าและวัวของตนเอง รับโทษโบย 100 ไม้¹³

เมื่อหมดยุคราชวงศ์ซิงและเปลี่ยนผ่านมาสู่ยุคสาธารณรัฐจีน กฎหมายห้ามฆ่าวัวก็หายไปจากสังคมจีน สภาพสังคมเปลี่ยนไปวันเวลาก็เปลี่ยนไป มีเครื่องมือเครื่องมือทางการเกษตรใหม่ๆ ที่สามารถทดแทนแรงงานจากวัวควาย สภาพ เศรษฐกิจก็ดีขึ้นทำให้คนจีนในปัจจุบันบริโภคเนื้อวัวกันเป็นปกติ เช่นเดียวกันกับไต้หวัน ที่ในอดีตก็ไม่มีรับประทานเนื้อวัว แต่ในปัจจุบันค่านิยมดังกล่าวก็ได้หายไป ดังส่วนหนึ่ง จากบทความวิชาการ เรื่อง Beef Taboo in Chinese Society กล่าวไว้

วิธีการง่าย ๆ วิธีหนึ่งคือสนับสนุนการไม่รับประทานเนื้อวัว ถือเป็น การลดความต้องการเนื้อวัว เพื่อหลีกเลี่ยงแรงกดดันเรื่องอาหาร (การผลิตข้าว) ที่อาจเกิด ขึ้นได้ เมื่อผลผลิตอาหารมีเพียงพอแล้ว ก็จะเหมือนไต้หวันในปัจจุบันที่การไม่รับประทาน เนื้อวัวได้เลือนหายไป ด้วยเหตุผลง่าย ๆ คือ ไม่มีใครใช้วัวควายไถนาอีกต่อไป

A simple solution was to advocate a beef taboo that desists demand for beef in order to avoid potential food pressure. When food supply is not threatened, like in today's Taiwan, the beef taboo disappeared with a simple excuse: nobody is using cattle to till rice fields.

(Cheng Chung Lai, 2000, pp. 286-290)

4.2 แนวคิดของศาสนาเต๋ากับชาวจีนในท้องถิ่น

ศาสนาเต๋าคือศาสนาพื้นเมืองดั้งเดิมของจีน มีประวัติความเป็นมา ยาวนาน ทำให้แนวคิดหรือคำสอนบางอย่างได้ถูกหลอมรวมเข้ากับชาวบ้านโดยไม่รู้ตัว รวมไปถึงแนวคิดที่ว่าวัวเป็นสัตว์ใหญ่ที่มีบุญคุณต่อคน เป็นสัตว์ใช้แรงงานที่เกิดมาลำบาก

¹²凡故杀他人马牛，杖七十，徒一年半；私宰自己马牛，杖一百。(Da Ming lü fu li, 1585, Juan 16)

¹³凡私宰自己马牛者，杖一百。(Da Qing lü ji jie fu li, 1646, Juan 16)

จึงควรยกย่องในบุญคุณ ไม่ควรนำมาเป็นอาหาร แต่ในยุคหลังเนื่องจากมีเครื่องทุนแรงทางการเกษตรใหม่ ๆ ที่สามารถทดแทนแรงงานจากวัว ผ่นวกกับการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมสมัยใหม่ในประเทศจีนหลักคิดดังกล่าวจึงได้ค่อย ๆ เลือนหายไป

ชาวจีนที่เดิมอาศัยอยู่ในประเทศไทยและชาวจีนส่วนที่อพยพมาประเทศไทยในช่วงสงครามโลก ส่วนใหญ่ไม่รับประทานเนื้อวัวและยังคงยึดถือแนวคิดดั้งเดิม เมื่อมีลูกมีหลาน นังกินข้าวโตะเดียวกัน ลูกหลานก็จะเห็นว่าบนโตะอาหารไม่เคยมีเมนูที่ทำจากเนื้อวัว เมื่อมีคำถามเกิดขึ้นก็จะมีชุดคำอธิบายชุดหนึ่งเป็นมุขปาถะว่าวัวเป็นสัตว์ใหญ่มีบุญคุณต่อคน หากละเว้นได้ก็ควรละเว้น ในลักษณะนี้ ส่วนเรื่องความเชื่อในศาสนาเต๋าส่งเกตได้จากเทพเจ้าในศาลเจ้าที่ชาวไทยเชื้อสายจีนกราบไหว้บูชาส่วนใหญ่เป็นเทพเจ้าในศาสนาเต๋า เช่น ตัวเหล่าเอี้ยะ (นิยมเรียกกันว่าเจ้าพ่อเสือ) ไฉชิงเอี้ยะ (เทพเจ้าแห่งโชคกลาง) เจ้าแม่หม่าโจ้ว และแน่นอนว่าเจ้าแม่กวนอิมก็เป็นหนึ่งในนั้น เมื่อมีศาลเจ้าก็จะต้องมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีเปิดศาล พิธีเบิกเนตรเทวรูป พิธีเซ่นไหว้ เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมในศาลเจ้านี้ก็รับอิทธิพลมาจากศาสนาเต๋า นิกายเจิ้งอี้ ดังนั้นผู้ประกอบพิธีกรรมหรือผู้ร่วมพิธีกรรม เช่น นักพรต ร่างทรงหรือซินแสผู้รู้พิธี ส่วนใหญ่จึงเป็นผู้เว้นจากการรับประทานเนื้อวัวตามคติเดิมเช่นกัน

4.3 เนื้อวัว ในอดีตเป็นเมนูอาหารสำหรับผู้มีฐานะดี

หากมองย้อนไปในช่วงต้น ๆ ของการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน (พ.ศ. 2492) หรือก่อนหน้านั้น สถานการณ์การเมืองภายในประเทศจีนยังระส่ำระสายเกิดการสู้รบและเกิดเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจหลายครั้ง เช่น สงครามโลกครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2457-2461) การสู้รบกับกองทัพจักรวรรดิญี่ปุ่น (พ.ศ. 2480-2489) สงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482-2488) การปฏิวัติของจีนครั้งที่สอง (พ.ศ. 2492) การปฏิวัติวัฒนธรรม (พ.ศ. 2509) เป็นต้น ในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงศึกสงคราม ขว้ายากมากแพง (เนื้อวัวในขณะนั้นเป็นเนื้อสัตว์ที่มีราคาแพงบริโภคกันในกลุ่มผู้มีฐานะ) จากบทความเรื่องเศรษฐกิจการเมืองเนื้อวัวของคุณทวิทอง หงษ์วิวัฒน์ กล่าวว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องในประเทศเศรษฐกิจเฟื่องฟูอย่างจีน เวียดนาม และอีกหลายประเทศในภูมิภาค นำไปสู่การ

เพิ่มความต้องการกินเนื้อวัว ตัวอย่างกรณีประเทศจีนซึ่งครั้งหนึ่งเนื้อวัวเป็น “เนื้อของเศรษฐกิจ” มาบัดนี้คนจีนมีเงินจับจ่ายมากขึ้น ใครก็กินเนื้อวัวได้ ตั้งแต่ปี 1990 ปริมาณการบริโภคเนื้อวัวต่อปีต่อคนจึงเพิ่มขึ้นกว่า 6 เท่าตัว¹⁴

ในยุคศึกสงครามและความไม่สงบของบ้านเมือง ชาวจีนจำนวนมากอพยพมาตั้งถิ่นฐานยังต่างประเทศรวมถึงประเทศไทย จึงทำให้มีข้อสันนิษฐานเกิดขึ้นอีกหนึ่งข้อคือ ชาวจีนที่อยู่ในประเทศไทยมาก่อนแล้วและชาวจีนที่อพยพมาสามารถแบ่งตามฐานะได้เป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มเศรษฐกิจหรือคนมีเงินที่เคยบริโภคเนื้อวัวอยู่ก่อนแล้ว มีกำลังทรัพย์ที่จะซื้อมารับประทาน มีเงินซื้อมาปรุงเป็นอาหารเพื่อจำหน่ายซึ่งมีจำนวนไม่มาก (กลุ่มเล็ก) และอีกกลุ่มคือกลุ่มชาวบ้านทั่วไปพาเข้ากินค้าและใช้แรงงาน (กลุ่มใหญ่) ที่ปัจจุบันกลายมาเป็นชนชั้นกลางของสังคมไทย เหตุนี้ในยุคหนึ่งจึงมีทั้งคนจีนที่บริโภคเนื้อวัวและไม่บริโภคเนื้อวัว ส่วนสังคมไทยสมัยนั้นก็ยังไม่นิยมบริโภคเนื้อวัว สังเกตได้จากบทความของคุณทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ กล่าวว่า เมื่อก่อนคนไทยกินเนื้อวัวน้อยมาก หากเดี๋ยวนี้หันมากินเนื้อวัวมากขึ้น ปี พ.ศ. 2529 คนไทยกินเนื้อวัวเฉลี่ยเพียงคนละ 2.2 กิโลกรัมต่อปี แล้วเพิ่มเป็น 4.3 กิโลกรัม ในปี 2550¹⁵ เห็นได้ว่าสังคมไทยเริ่มนิยมบริโภคเนื้อวัวกันในช่วง 35 ปีที่ผ่านมา

4.4 ซีรีส์เรื่องกำเนิดเจ้าแม่กวนอิม

ปี พ.ศ. 2528 ได้มีซีรีส์โทรทัศน์เรื่องกำเนิดเจ้าแม่กวนอิม ช่อง TVB ฮองกง กระจายในประเทศไทยและฉายซ้ำอีกหลายครั้งในเวลาต่อมาเนื่องจากได้รับความนิยม โดยเป็นซีรีส์ที่มีความต่างจากตำนานพระโพธิสัตว์กวนอิมฉบับดั้งเดิมทั้งภาษาไทยและภาษาจีน มีการดัดแปลงเนื้อเรื่องเพื่ออรรถรสในการรับชม เนื้อเรื่องส่วนท้ายตอนหนึ่งของซีรีส์กล่าวถึงช่วงหลังจากที่พระโพธิสัตว์กวนอิมบรรลุมรรคผลแล้ว พระราชบิดาก็ได้เสียชีวิตลง เนื่องจากทำบาปหนักเอาไว้มากจึงต้องกลับชาติมาเกิดเป็นวัวเพื่อชดใช้กรรม เนื้อเรื่องในส่วนดังกล่าวก็ถือเป็นการต่อยอดธรรมเนียมเดิมคือการไม่รับประทานเนื้อวัว และสมัยนั้นโทรทัศน์เป็นสื่อที่เข้าถึงผู้คนได้ง่ายที่สุดในทุกระดับ จึงเป็นการเผยแพร่แนวคิดที่เชื่อมโยงกับพระโพธิสัตว์กวนอิมให้กว้างขึ้น ทั้งนี้ซีรีส์ดังกล่าว

¹⁴ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2018). เศรษฐกิจการเมืองเรื่องเนื้อวัว. สืบค้น 2 มิถุนายน 2564, จาก <http://shorturl.at/aAOR3>

¹⁵ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2018). เศรษฐกิจการเมืองเรื่องเนื้อวัว. สืบค้น 2 มิถุนายน 2564, จาก <http://shorturl.at/aAOR3>

ไม่ใช่ต้นกำเนิดของความเชื่อเรื่องไม่รับประทานเนื้อวัว แต่ถือว่าเป็นชุดคำอธิบายเพิ่มเติมหรือสิ่งที่ผนวกเข้ามาในภายหลัง โดยผนวกเข้ากับสภาพสังคม แนวคิดและธรรมเนียมที่มีอยู่ก่อนแล้วในสมัยนั้นและเผยแพร่ออกไปได้เป็นวงกว้าง

บทสรุป

จากตำนานดั้งเดิม พระสูตร คัมภีร์ต่าง ๆ ในศาสนาพุทธที่ระบุถึงพระโพธิสัตว์กวนอิม ระบุเพียงด้วยพระเมตตากฤณาของพระโพธิสัตว์จึงละเว้นจากการเบียดเบียนชีวิตสัตว์ ผู้ที่ปฏิบัติตามจริยาแห่งพระโพธิสัตว์ก็ควรมีจิตเมตตา ละเว้นจากการเบียดเบียนชีวิตสัตว์เฉกเช่นพระโพธิสัตว์

ดังนั้นคำว่า “ไม่กินเนื้อ” สำหรับพุทธศาสนิกชนหมายถึงการไม่กินเนื้อสัตว์ทุกชนิด ไม่ใช่เฉพาะเนื้อวัว เป็นไปตามข้อสันนิษฐานของชินนทร์ ผ่องสวสดี ที่กล่าวว่า “ดังนั้นการที่จะห้ามรับประทานเพียงเฉพาะเนื้อวัวจึงไม่มีทางเกิดขึ้นเฉพาะในกลุ่มนับถือเจ้าแม่กวนอิมอันมาจากอิทธิพลของพุทธศาสนิกชน ขอสอนนี้มิใช่เพื่อการทำลายความเชื่อในการห้ามรับประทานเนื้อวัวและเนื้อควายในกลุ่มผู้ศรัทธา แต่เป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงเพื่อทำให้ข้อสงสัยให้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น” (ชินนทร์ ผ่องสวสดี, 2559, น.183) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของผู้ช่วยศาสตราจารย์ถาวร ลิกขโกศล ผู้เชี่ยวชาญด้านจีนศึกษา ได้ให้ความเห็นเอาไว้ในรายการเรื่องนี้มีตำนานโดยได้กล่าวไว้ว่า เรื่องการนับถือเจ้าแม่กวนอิม ห้ามกินเนื้อ ไม่มีในบัญญัติพุทธศาสนา คำว่าการไม่กินเนื้อของคนจีนโบราณ คือไม่กินเนื้อสัตว์ที่มันเป็นประโยชน์ เช่น หม่าช่วยเผ้าบ้าน วัวควายช่วยทำนา นี่เขาไม่กิน¹⁶

ส่วนทางศาสนาเต๋า มีข้อควรละเว้นเรื่องเนื้อสัตว์ ระบุถึงเนื้อวัวควายว่าเป็นเนื้อสัตว์ที่ไม่ควรรับประทาน โดยให้เหตุผลเชิงคุณธรรมไว้ว่า วัวควายเป็นสัตว์ที่เกิดมามีชีวิตที่ลำบาก ใช้แรงงานและทำงานให้คน ถือเป็นสัตว์ที่มีบุญคุณต่อคน ควรยกย่อง และไม่กินเนื้อของมันและแนวคิดดังกล่าวก็ส่งผ่านมาสู่ระดับชาวบ้านและเป็นที่แพร่หลายเช่นกัน โดยไม่ถือเป็นข้อห้าม แต่เป็นสิ่งที่ละเว้นได้ก็ควรละเว้น

¹⁶ไทยพีบีเอส. (2561). เรื่องนี้มีตำนาน : ตำนานไม่กินเนื้อวัว [Video file]. สืบค้น 18 ธันวาคม 2561, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=v-X7-c5iwM8>

ส่วนความเชื่อเรื่องของการรับประทานเนื้อวัวกับพระโพธิสัตว์กวนอิมนั้น อาจไม่ได้เกิดขึ้นจากข้อสันนิษฐานข้อใดข้อหนึ่งเพียงข้อเดียวหรือเกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันทั้งหมด เป็นไปได้ว่าเกิดขึ้นจากหลายปัจจัยรวมกัน เช่น แนวความคิดสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปคือ ความเชื่อเรื่องพระโพธิสัตว์กวนอิมกับการไม่รับประทานเนื้อวัวในแงุ่มทางศาสนาถือว่า ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธฝ่ายมหายาน ส่วนศาสนาเต๋า มีเพียงส่วนของแนวคิดเล็กๆ ที่ว่า วัวเป็นสัตว์ที่มีบุญคุณต่อคน ไม่สมควรนำมาปรุงเป็นอาหาร ละเว้นได้ก็ควรละเว้น ซึ่งได้กลายเป็นแนวคิดที่แพร่หลายกันในหมู่ชาวไทยเชื้อสายจีน

ขอขอบคุณ

คุณธีร์ โสทธิธิกัาแหง นักพรตศาสนาเต๋า นิกายเจิ้งอี มูลนิธิเต๋าธรรมะสยาม ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาเต๋า

เอกสารอ้างอิง

- ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์. (2559). ลัทธิบูชาเจ้าแม่กวนอิมในสังคมไทย. *วารสารไทยคดีศึกษา*, 13(1), 162-191.
- นวรรตน์ ภักดีคำ. (2553). *เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จีน*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : อมรินทร์.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2018). เศรษฐกิจการเมืองเรื่องเนื้อวัว. สืบค้น 2 มิถุนายน 2564, จาก <http://shorturl.at/aAOR3>.
- พุทธทาสภิกขุ. (2534). *สังกาวตารสูตร*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : ชมรมธรรมทาน เป้าแก๊งเต็ง.
- พระมหาจิรศักดิ์ จิระมโฆ. (2555). *ศึกษาโพธิสัตว์ศีลในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน* (สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระอาจารย์จันทรรณสมาธิวัตร (โพธิ์แจ้ง). (2501). *ประมวลกำหนดลัทธิขงจื๊อในอุตรนิกาย*. กรุงเทพฯ : คณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย.
- สุมาลี มหณรงค์ชัย.(2550). *มหายาน ภาษาคน-ภาษาธรรม*. (น.115-117-118). กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์.
- เสถียรโกเศศ. (2499). *กวนอิม*. (พระยาอรรณการิย์นิพนธ์และบุตรธิดา พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในการพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงอรรณการิย์นิพนธ์ ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม วันที่ 13 มีนาคม พ.ศ.2499). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อุดม.
- เสถียรโพธิ์นันทะ. (2528). *พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์(กวนอิมพุทธัง) สัทธรรมปุณฑริกสูตร*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). (น.4-5). วัดโพธิ์แมนคุณาราม. กรุงเทพมหานคร.
- ไทยพีบีเอส. (2561). *เรื่องนี้มีตำนาน : ตำนานไม่กินเนื้อวัว* [Video file]. สืบค้น 18 ธันวาคม 2561, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=v-X7-c5iwM8>
- Baique'an. (2021) *San Huanggu Chujia Chuanshuo* [The myth of San huanggu]. Retrieved 19 December 2020 from <http://www.baiquean.org/html/wh/2013-03-05/3427.html>
- China's Taoism Long-Hu Mountain Sihantianshifu office in Hong Kong. (2016). *Daojiao jinji yu jielu* [Taoist taboo]. Retrieved 17 December 2020 from <https://m.facebook.com/sihantianshifu/posts/1274403989245206>.
- Han Bingfang. (2004). *Guanshiyin Xinyang yu Miaoshan de chuanshuo* [Belief of Guanshiyin and Legend of Miaoshan]. Institute of research on world religions, (2). Retrieved 19 December 2020 from <http://newdoc.nccu.edu.tw/teasylabus/113644156857/HanBingfan.pdf>
- Jiang Zhiqi. (1647). *Xiangshan Dabei Pusa Zhuan tuoben* [Xinagshan Dabei Pusa Zhuan rubbing from a stone inscription of Caijing]. Peking University Library.

- Lai, C. (2000). Beef taboo in Chinese society, *International Journal of Social Economics*, Vol. 27 No. 4, pp. 286–290. Retrieved 30 May 2021 from <https://doi.org/10.1108/03068290010280425>.
- Puming chanshi. (2020). *Xiangshan baojuan* [Precious Scroll of Incense Mountain]. Retrieved 20 December 2020 from <https://openresearchrepository.anu.edu.au/handle/1885/112109>.
- Shu, H., China. Nei Fu, K. & Chinese Rare Book Collection. (1585) *Da Ming lü fu li: san shi juan*. [China: s.n. Ming Wanli 13 nian] [Image] Retrieved 31 May 2021 from the Library of Congress, <https://www.loc.gov/item/2012402125/>.
- Taoist Association of China. (2008). *Cihang Zhenren* [The True Person Of Traveling Of Compassion]. Retrieved 16 December 2020 from <http://www.taoist.org.cn/getDjzsById.do?id=175>.
- Taoist Association of China. (2008). *Guanyu Quanzhenpai daoshi chuanjie de guiding* [Regulation of Precept – transmitting among Quanzhen taoist]. Retrieved 16 December 2021 from <http://www.taoist.org.cn/getDjzsById.do?id=1656>.
- Taoist Association of China. (2008). *Daojiao Zhuyao Jieli* [Taoism important taboo]. Retrieved 16 December 2021 from <http://www.taoist.org.cn/getDjzsById.do?id=67>.
- Wu, D. & Chinese Rare Book Collection. (1646) *Da Qing lü ji jie fu li: san shi juan, fu Ti ding zai ru lü tie tong xing shi lu*. [China: publisher not identified, Qing Shunzhi 4 nian] [Image] . Retrieved 31 May 2021 from the Library of Congress, <https://www.loc.gov/item/2014514065/>.
- Xia Guang Wan Zhang. (2017). *Qianshou Qianyan Guanshiyin Pusa – San Huang-gu yu Xingtai Santai Shan* [Thousand Hands and One Thousand Eyes Bodhisattva – San Huanggu yu Xingtai San Tai Mountain]. Retrieved 4 January 2021 from <https://132419.nync.com/article/1130306.html>.